

Kristó Gyula:

EJH, SZÉCHENYI-ÖSZTÖNDÍJ!

Az Akadémiáról nem szoktam álmodni. Igaz, elég illetlen dolog is lenne, ha álmaimban az Akadémia makk lenne, magam pedig éhes disznó. S mivel általában álmodni sem szoktam, eléggé irracionális módon az elmúlt hetekben mégis megmagyarázhatatlanul gonoszkodó lázálmaim támadtak. S ha disznónak nem is éreztem magam, a lázálmok végén nehezen tudtam attól a gondolattól szabadulni, hogy állatszerép(ek)et osztottak rám. De haladjunk sorjában! Visszatérő lázálmom volt az, hogy pályázatot írok ki. Természetesen, nem a magam pénzén. Elég snassz dolog is lenne, ha havi 57 100 Ft-os professzori alapilletményemet (amely 35 évi munkaviszony és 19 évi professzorság után jut osztályrészemül) ilyenre fecsérelném. Most persze nem szólok arról, hogy ez az 57 100 Ft maga is egy lázálom (ha úgy tetszik: agyrém), mert hiszen minden hónapban átutalják a bankszámlámra, tehát nem lehet lázálom. Igaz, nem 57 100 Ft-ot utalnak át, hanem ennek egy részét, azt, amit egy össznemzeti lázálom (vagy agyrém) az előírt levonások után még méltányosnak ítél számomra. Nyilván azért annyit utal át és ki számomra, mert ennyit érdelek... S hogy magam soha nem vállaltam és vállalog fél-, másod-, harmad-, negyed- s egyéb állásokat ezen egyetlen főállás mellett, az legyen az én magánügyem. Igaz, én azért nem vállalog semmiféle, az egyetlen felül az 1 (mint számnév) valamelyik tört részével kifejezhető állást, mert az a fixa ideám (de lehet ezt is lázálomnak mondani), hogy erőim teljességét egyetlenegy állásom minél teljesebb ellátására fordítsam. De ez is magánügy (volt eddig), s most (még) nem erről van szó, hanem arról, hogy 57100 (ténylegesen 30 valahány ezer) Ft-os alapilletményem valóban eléggé szerény összeg lenne egy pályázat kiírására. Még megalázna valakit, amit végképpen

nem akarnék. Ennélfogva az adófizetők pénzét bocsátanám pályázatra (de igyekeznék úgy tenni, hogy az az én pénzem; ez nem nekem jutott először eszembe, ebben tehát nem én lennék az úttörő).

Sokat gondolkodtam, milyen néven nevezem a kiírandó pályázatot. Kétségtelen, hogy a professzor szónak szerepelnie kell benne. Igaz, részint nem professzorok fogják elnyerni, de hát docensinek vagy doktorinak (netán adjunktusnak) mégis nehéz lenne nevezni. Már csak azért is, mert ez esetben névadásként nem jöhetnének számba a magyar történelem első vonalbeli szereplői, főleg nem a legnagyobb magyar.

Ízlelgessek csak, milyen groteszkül adná ki magát az, hogy Széchenyi docensi (filozófiai doktori, netán adjunktusi stb.) ösztöndíj*. Szakmai ártalom mondatja velem (lévén a középkor kutatója), hogy egy docensi (adjunktusi) stb. pályázathoz egy Tar Szerénd, egy Szár László, egy — fejét kopaszra borotváló — Vata vagy egy Borsa Kopasz neve illenék, akik fontos, bár nem élvonalbeli figurái a magyar történelemnek, viszont a nevezettek külleme a maga fésületlenségében leplezetlenül mutatná — legalább a koponya környékén — a meztelen igazságot.

Ennél is nagyobb gondot okozna az, hogy milyen indoka legyen a pályázat kiírásának. Mondjuk, lehetne azt javasolni, hogy aki eddig négy állást töltött be, az mostantól csak hármat foglaljon el (a variációk majdnem végtelenek: az egy egész mellett lehet két fél, lehet egy fél és egy harmad, lehet egy fél, egy negyed, és ha még a videokazettát is számba vesszük, ami az egyetemi oktató strapás jelenlétét kiváltja, akkor igazán közel kerülünk a végtelenhez). De be lehet vetni to-



* A jelen szöveg írásával párhuzamosan az MTA elnöke és az MKM miniszter tárgyalásának eredményeként megszűnt a Széchenyi professzori ösztöndíj pályázóinak korlátozása. Pályázhatnak az oktatásban részt vevő főállású akadémiai kutatók. Ezzel egy időben módosul az „55 éves” életkor határa is. — A szerk.

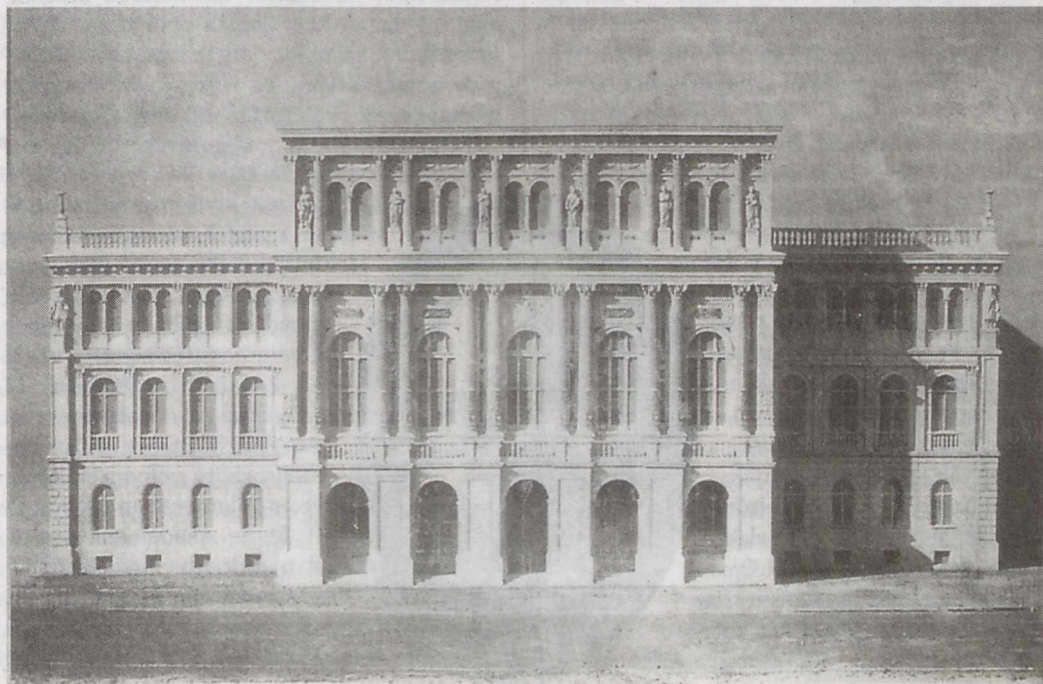
vábbi svédcsavarokat is, mondjuk azt, hogy aki eddig egyáltalán nem oktatott egyetemen, de tud szerezni egy papírt, hogy számítanak rá (vagy legalábbis a videókazettájára), az máris pályázati lehetőséget kapna. Természetesen jól jönne annak hangoztatása, hogy aki pályázni akar, csak évente három hónapra mehetne külföldre. Oda ugyanis el kell menni (szemben a magyar vidékkel), ott ugyanis a videókazetta még nem jött annyira divatba, oda nem elég elküldeni a videókazettát. Hátha lenne olyan, külföldön kapós magyar kutató, aki az ottani 4x helyett 1x-ért itthon maradna. Sose lehet tudni...

Aztán meg kéne határozni az x-et. Ez maga is egy lázalom lenne. Nem lehet túl alacsony, mert akkor még mindig egyszerűbb a bejáratott negyedik mellékállás fenntartása, de nem lehet túl sok sem, mert akkor mindenki hazatódulna külföldről, s ez túlnépesedéshez vezetne az országban. (Ehhez a laboratóriumokat meg a könyvtárakat is haza kellene hozni, hogy nemcsak a pályázati pénzt felvenni, hanem bizonyítani, dolgozni is lehessen itthon. Erre majd külön pályázatot írok ki.) Igaz, hogy az adófizetők pénze kevés, de mi lenne, ha a közteherviselés alapján mindenki hozzájárulna ahhoz, hogy a pályázat nyertesei több pénzt

kapjanak (nem annyit, mintha Nyugaton lennének, mert hiszen tényleg nincsenek Nyugaton, de többet kapnának, mint a pályázat vesztesei vagy az abból kimaradók). Aligha szabad azonban önkéntes felajánlásokra számítani, hiszen a 30 ezer Ft-okat kereső egyetemiektől ilyen igazán nem várhatók. Tehát egy tollvonással mindenkinek a béréből levonnék y százalékat (ami azért nem okozna nagy megrázkódtatás, mert a 17 százalék mínusz y-t sem tudnám kifizetni, tehát oly mindegy, hogy valaki, aki nullát kap, ezt oly módon kapja-e meg, hogy a 17 százalékat egy összegben vagy két tételben nem kapja meg).

Most már csak két dolog van hátra. Egy ügyes ideológiát kell kerítenem a dolog köré, mondjuk, azt kell állítanom, hogy ez a felsőoktatás megújulását szolgálja. Igaz, aki eddig külföldre ment, ezután is megy, aki eddig ott volt, továbbra is ott marad, aki eddig keveset keresett, többségében most is keveset (legfeljebb még kevesebbet) fog keresni, a dologi költségek nem emelkednek, de legalább aki eddig még sohasem tanított egyetemen, most megkapja a lehetőséget a magyar felsőoktatás megújítására. No meg, lesz néhány száz ember, aki ennek a hasznait élvezni fogja. De kik legyenek ők? Ez újabb rémálom. Milyen bugyuta

Friedrich August Stüler végleges homlokzatterve



dolog lenne, ha mindenkinek pályázati lehetőséget adnék! Micsoda abszurditás lenne, ha a szabadversenyos kapitalizmus viszonyai között mindenkit szabadon engednék versenyezni! Arra gondolni, hogy nyerjen a jobbik, tényleg egy lázálom. Különben is a pénz kevés (nem az enyém, arról jobb nem szólni, hanem az adófizetőké, ami ugyan a lázálomban szintén az enyém, de az is kevés). A kört tehát szűkíteni kell. Több lehetőség felmerült bennem: pl. magassági (még pontosabban: alacsonyossági) korhatár felállítás (azaz csak 165 cm-nél alacsonyabbak pályázhatnak). Ezt elvetettem, nehogy néhányan politikai kérdést lássanak benne. Szóba jött a lábmeret, a boka formája, a csípőbőrség, de ezen adatok bevallása személyiségi jogokat sértene. Gondoltam a szem-, a haj-, a bőrszínre, ezek tapasztalati úton ellenőrizhetők, de — a tudomány állásának jelenlegi szintjén — manipulálhatók. Végül úgy döntöttem, azokat zárom ki, akik már bizonyítottak. Egyszerű az indokom: nem nekem és nem előttem bizonyítottak. Mivel a pénz az enyém, senkinek nem kell elszámolnom vele, megtehetem ezt. De hogyan zárjam ki őket? Egyik utolsó, gonosz lázálomban csupa számokat láttam. A megoldás ekkor sejlett fel: 60! Ki kell zárnom a 60 év felettieket. Megérdemlik. Miért idősebbek nálam!? Még talán olyan is van köztük, aki nem vállalt soha életében egyetlen nyomorult félállást sem, csak a felsőoktatásért élt (és a felsőoktatásból próbált megélni). Műhelyt teremtett, oktatott, tanítványokat nevelt, könyveket írt, közéleti szerepet vállalt. Aki ilyen gonosztettekre képes ahelyett, hogy több másodállást vállalt volna, megérdemli, hogy kizárjam a pályázatból. Úgy kell neki!

Felébredtem. Ekkor döbbentem azonban rá, hogy a lázálomnak, az agyémnek nincs vége, sőt a valóságban csak most kezdődik. Kiderült, hogy a pályázat másoknak is eszükbe jutott. Ők Széchenyi professzori ösztöndíjnak keresztelték, ezzel akarják megújítani a magyar felsőoktatást, és csak az 55 év alattiakra számítanak. Én 57 éves vagyok, és lóvá tettem, kutyába vettem (még pontosabban: kutyába sem vettem).

Kozma Ferenc NYITNIKÉK!

Az én álmaim Akadémiája mindenekelőtt *otthonosabb, oldottabb*, mint a „létező Akadémia”. Az egyes osztályok jobban tapadnak mindennapos tevékenységükben a multi- és interdiszciplináris munkálatok feltételeinek megteremtéséhez. Kevésbé „hatalmi” és „igazgatási” centrumok, mint inkább a széles körű tudományos pezsgés szervezői és katalizátorai. Ha valakinek megjelenik egy érdekesebb tanulmánya, az Osztály „író-olvasó találkozókat” segít elő létrejönni; ha úgy ítéli meg, hogy valamelyik (akadémiai, egyetemi vagy akármi más) kutatóműhelyben olyan tevékenység folyik, amelynek mondanivalója hasznos lehet a döntés-előkészítő műhelyek szempontjából — netán egy készülődő baklövés elhárítását segíthetné elő —, úgy közreműködik a felek közötti párbeszéd létrejöttében, figyelemmel kíséri a kooperáció menetét, és segít, ahol szükséges. Ha pedig úgy ítéli, hogy az ország valamilyen fontos problémájának megoldására, vagy legalábbis az odavezető lépések megkönnyítésére színvonalas kapacitás áll a rendelkezésére, úgy azt mozgósítja, és a „terméket” megkísérli betáplálni a szakmai-politikai folyamatba: ha makacs ellenállásba ütközik, akkor pedig a közvélemény elé tárja. (Ilyen munkálatok valamikor folytak: pl. agro-ökológiai potenciálfelmérés, biomasz komplex hasznosítása. Ezek történetét elő kellene venni és elemezni a tanulságok végett!) Egy eh-

hez hasonló fejlődés — mindenekelőtt az Osztályok tevékenységi stílusában — egyfelől *össztársadalmilag* tekintélyesebbé tenné az Akadémiát, másfelől a kutató-tudós társadalom jobban *magáénak* érezné az intézményt, s végül a Hatalom szemében is jelentősen növelhetné az MTA ázsíóját (ami talán deszifrizható volna a költségvetés volumenében is!).

Az én Akadémiám a mai-nál *nyitottabb* volna. Egyfelől: én visszaállítanám annak a lehetőségét, hogy ha valaki — különösen az érettebb korú szakemberek

